

Op zoek naar kleine modderkruiper in de Polders van Moerbeke en in de Polder Land van Waas

Wijze van citeren:

Boets P., Dillen A., Poelman E. (2021). Op zoek naar kleine modderkruiper in de Polders van Moerbeke en de Polder Land van Waas. 8p.

Contactgegevens:

Pieter Boets
Provinciaal centrum voor Milieuonderzoek
Godshuizenlaan 95, 9000 Gent
pieter.boets@oost-vlaanderen.be

Inhoud

Inleiding.....	4
Materiaal en methoden	4
Studiegebied.....	4
Visstandsonderzoek	6
Resultaten en discussie	6
Conclusies en aanbevelingen voor beheer.....	7
Referenties	8

Inleiding

Tijdens een visonderzoek in 2017 door AT-KB in opdracht van ANB werden er respectievelijk 237, 96, 124 en 117 stuks kleine modderkruiper gevangen in de Grote kreek, Put 2, Put 3 en de Pereboomsgatkreek, (notities ATKB). Al deze wateren zijn gelegen in de Polder van Moerbeke-Waas (Figuur 1, Figuur 2). De verbindende waterloop tussen de Grote Kreek en Pereboomsgatkreek en andere waterlopen die daarop aansluiten werden toen niet onderzocht wat tot de vraag leidde of de kleine modderkruiper ook in deze waterlopen voorkomt. Daarnaast heeft eerder onderzoek uitgevoerd in 2018 in de waterlopen van de polder 'Land van Waas' (Beveren en Sint-Gillis-Waas) aangetoond dat ook hier op verschillende locaties kleine modderkruiper voorkomt (Boets et al. 2018). De waterlopen in de polder 'Land van Waas' hebben voorbije jaren te lijden gehad onder de extreme droogte wat potentieel een negatief effect kon hebben op de aanwezig populatie kleine modderkruiper. Met dit nieuwe onderzoek wilden we (a) de verspreidingsdata van kleine modderkruiper voor de Polder van Moerbeke-Waas verder aanvullen met gegevens voor de waterlopen in het gebied en (b) nagaan wat de huidige status is van de populatie kleine modderkruiper in het Land van Waas.

Materiaal en methoden

Studiegebied

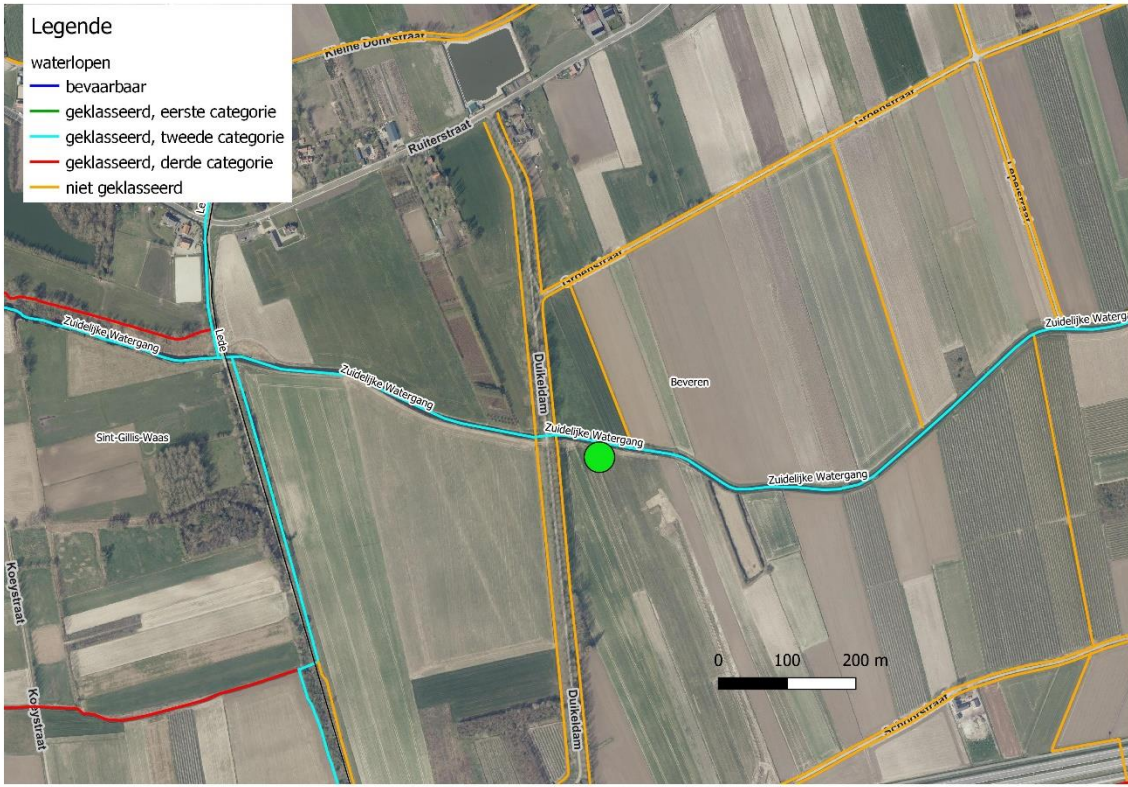
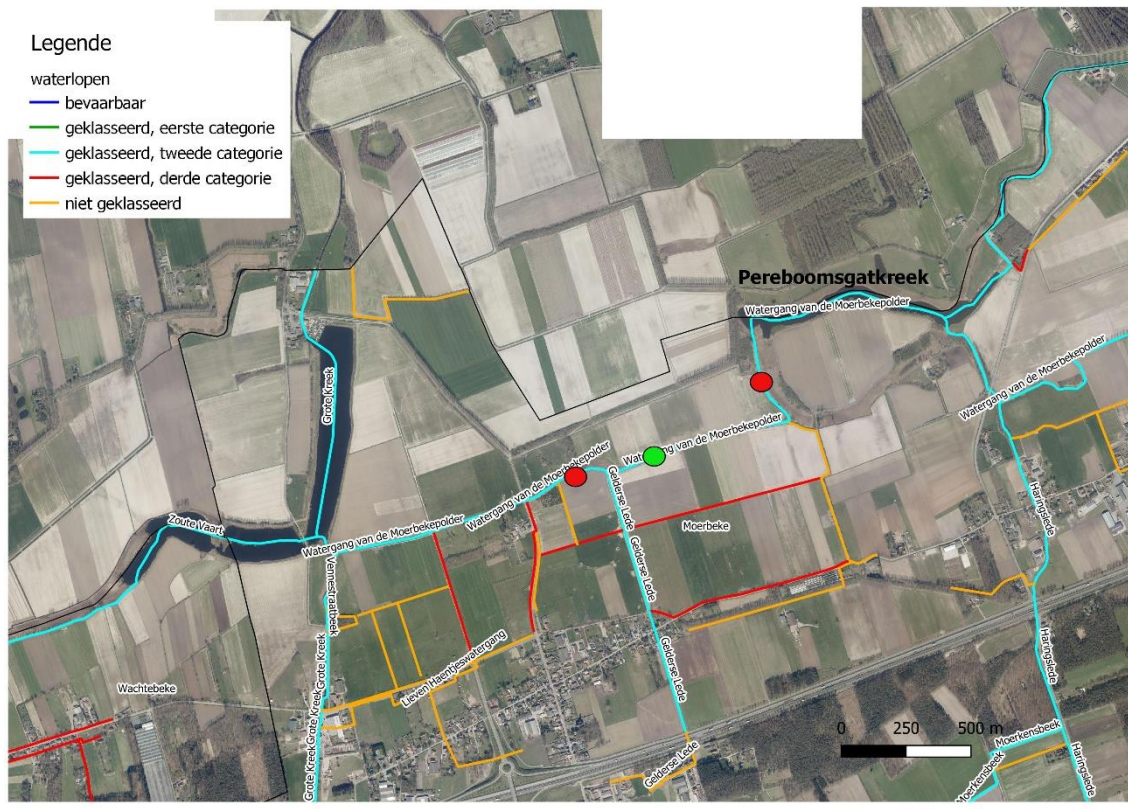
Het onderzoek vond plaats op 2 locaties (Figuur 2):

- Moerbeke (Watergang van de Moerbekepolder rondom Pereboomsgatkreek en Grote Kreek)
- Beveren (Zuidelijke watergang thv Duikeldamse Dijk)

Beide waterlopen worden gekenmerkt door relatief traag stromend water met aanwezigheid van (onder)watervegetatie. In de watergang van de Moerbekepolder (Figuur 1) bedraagt de waterdiepte meer dan 1 meter en de breedte ongeveer 3 meter, met riet langsheen en vooral op de oevers, en waren er sporen van recente ruiming. De Zuidelijke watergang (Land van Waas) heeft een breedte van 5 meter, een waterdiepte van 40 cm en verstevigde oevers .

Figuur 1 – Foto genomen van de waterlopen die in verbinding staan met de Pereboomsgatkreek in Moerbeke-Waas (links) en foto van de eerdere bemonstering van de Zuidelijke Watergang aan de Duikeldamse Dijk in 2018 (rechts).

Figuur 2 – Kaart met weergave van de waterlopen in de Polder van Moerbeke-Waas (boven) en de waterlopen in de Polder land van Waas (onder). De onderzochte locaties worden weergegeven met groene bollen (kleine modderkruiper aanwezig) en met rode bollen (kleine modderkruiper afwezig).

Visstandsonderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd op 18 maart 2021. Er werd elektrisch gevist vanuit de boot (voor de watergang van de Moerbekepolder) en wadend gevist voor de Zuidelijke watergang. Bij het elektrisch afvissen wordt via een stroomgroep en een gelijkrichter (VVP 15C Smith-Rooth) een spanningsveld in het water opgewekt tussen een positieve en negatieve pool, wat verdovend werkt op de vis. De negatieve pool of kathode bestaat uit een platte stroomgeleidende koperen gevlochten draad. Bij het vissen vanuit een boot sleept de kathode nabij het voorste eind van de boot in het water. De positieve pool (anode) bestaat uit één schepnet met geïsoleerde steel en een stroomgeleidende metalen ring voorzien van een vangnet. Er wordt een zo hoog mogelijke vangstefficiëntie nagestreefd door met tussenpozen de anode onder water te dompelen, waardoor de daar aanwezige vis tijdelijk verdoofd wordt. De verdoofde vis wordt direct uit het water geschept en verzameld in een emmer met water. Het ononderbroken onder stroom zetten van het gekozen traject zou meer vis verjagen door het wegluchten uit de schrikzone.

Alle gevangen vissen werden op soort gedetermineerd, dus ook de bijvangst. Vermits het onderzoek zich toespitste op de kleine modderkruiper werd er selectief gevist voor deze soort.

In de Watergang van de Moerbekepolder werden op 3 locaties (Figuur 2) telkens beide oevers afgevist met in totaal ongeveer een lengte van 600 meter. In de Zuidelijke watergang werd er een lengte van 100m afgevist stroomafwaarts van de stuw aan de Duikeldamse Dijk (Figuur 2).

Resultaten en discussie

Beide locaties worden hieronder kort toegelicht.

Moerbeke-Waas:

Slechts 1 exemplaar van kleine modderkruiper werd gevangen, nochtans werden er veel andere vissoorten (voornamelijk snoek, zeelt, baars, rietvoorn en blankvoorn) aangetroffen. Overal waren duidelijke sporen te zien van (slib)ruiming en maaiwerken. De talrijke aanwezigheid van lege schelpen van zwanenmossels op de oever bewijst ook dat men méér doet dan enkel maaien maar ook slib verwijdert. Volgens lokale bewoners worden de waterlopen jaarlijks geruimd en dat verklaart mogelijk waarom er hier zo weinig kleine modderkruiper aanwezig is. Deze soort leeft immers op en in de bodem en is minder mobiel dan andere vissen waardoor hij kwetsbaar is voor ruiming. Elders in het gebied (Grote Kreek, put 2 en put 3, en een stuk van de watergang daar, die men machinaal niet kan ruimen) komt veel meer kleine modderkruiper voor (zie notities ATKB) terwijl dit biotoop in se niet anders is dan dat van de Watergang van de Moerbekepolder. Hét verschil is het ruimen van de waterloop. Soorten die veel beter tegen dat ruimen kunnen (snoek, zeelt, baars, enz...) zijn nog wel aanwezig, maar een soort als kleine modderkruiper is zeer gevoelig aan deze ruiming en komt daardoor slechts beperkt voor. Verder zal de aanwezigheid van stuwen ook een (negatieve) invloed hebben op de verspreiding van de soort.

Land van Waas:

Dit deel van het onderzoek werd uitgevoerd op exact dezelfde plaats met exact dezelfde methodiek over exact dezelfde lengte als bij het vorige onderzoek aan de Duikeldamse dijk (Boets et al. 2018). Toen werden er 69 stuks op 100 meter gevangen. Nu werden er echter slechts 4 stuks gevangen. Een mogelijke verklaring ligt in het feit dat we iets vroeger op het jaar hebben afgevist dan vorige keer en dat we bij een herhalingsonderzoek in de zomer mogelijk andere aantallen aantreffen. Alleen lijkt er meer aan de hand te zijn omdat dit net stroomaf een stuw is en de kleine modderkruipers noch in

stroomopwaartse noch in stroomafwaartse richting weinig uitwijkmogelijkheden hebben en bovendien doorgaans ook niet zo mobiel zijn. Een getuigenis van een lokale bewoner geeft aan dat de beek quasi droog heeft gestaan de voorbije twee zomers (2019 en 2020). Dit heeft vermoedelijk een enorme impact op de aanwezige populatie. Het polderbestuur hanteert daar nog de ‘klassieke’ vorm van waterbeheer: zoveel mogelijk afvoeren in de winter, om dan in de zomer vaak met tekorten te kampen omwille van de waterbehoefte voor landbouw. Tevens werd er in vergelijking met 2018 enorm veel blauwband aangetroffen wat wijst op verstoring of een systeem onder stress (in 2018 werd er hier nog geen blauwband aangetroffen). De verstevigde oevers, de aanwezigheid van een stuw en de droogte hebben vermoedelijk een enorme impact gehad op de populatie waardoor deze lijkt gedecimeerd te zijn tot slechts een handvol individuen.

Conclusies en aanbevelingen voor beheer

Het onderzoek toont aan dat in de onderzochte waterlopen van beide gebieden (Polder van Moerbeke-Waas en Polders Land van Waas) de aanwezigheid van kleine modderkruiper eerder beperkt is en dat de populatie kleiner is dan verwacht. Beide gebieden zijn nochtans van cruciaal belang voor het voortbestaan van de kleine modderkruiper in Oost-Vlaanderen omdat ze samen met de resterende populatie in de Damvallei (Boets et al. 2017) en de nieuw geïntroduceerde populatie in de Rupelmondse kreek (Boets et al. 2020) de enige nog resterende seksueel voortplantende populaties vormen.

Voor de Polders van Moerbeke-Waas bevelen we aan dat het ruimingsbeheer van de aangetakte waterlopen van de krekken aangepast wordt en dat er aandacht besteed wordt aan watercaptatie en droogte (Tabel 1). Het doel moet hier zijn om van de populaties in de Grote Kreek (en put 2 en put 3) en in de Pereboomsgatkreek één grote meta-populatie te maken met veel mogelijkheden tot (genetische) uitwisseling. Maar dat kan dus alleen bereikt worden als – zeker in de verbindende waterloop – het ruimingsbeheer aangepast wordt en de aanwezige stuwen vispasseerbaar gemaakt worden.

Tabel 1 – Aandachtspunten voor de Watergang van de Moerbekepolder, met weergave van de huidige situatie en aanbevelingen voor beheer (optimale situatie).

Aandachtspunt	Huidige situatie	Optimale situatie
Vismigratie	Niet passeerbare stuwen aanwezig	Stuwen vervangen of vispasseerbaar maken door vispasseerbare drempels in combinatie met regelbaar schot/stuw voor instellen waterpeil ifv natuurbeheer. To do: waterloop over ganse lengte checken op migratieknelpunten om 100% zeker te zijn dat er geen knelpunten overgeslagen werden.
Ruimen van waterlopen	Waterloop wordt momenteel jaarlijks volledig geruimd met	Aangepast (gefaseerd) ruimingsbeheer met

	zware impact op de kleine modderkruipers en andere bodemlevende dieren waaronder zwanenmossel.	bijzondere aandacht voor bodembewoners en/of trage zwemmers.
--	--	--

Voor wat betreft de Zuidelijke watergang is het vooral belangrijk om in te zetten op een goed peilbeheer in functie van het behoud van de populatie kleine modderkruiper, maar waar ongetwijfeld andere soorten ook hun voordeel bij hebben. Het peilprotocol moet dus voorzien in een minimale waterdiepte waaronder niet mag gegaan worden, en er moet controle gebeuren op het illegaal onttrekken van water in droge periodes. Verder is het ook belangrijk om de stuw t.h.v. de Duikeldamse dijk vispasseerbaar te maken. Beide maatregelen verhogen de kans op het bekomen van een duurzame populatie kleine modderkruiper.

Referenties

Boets P., Dillen A., Van der Poel H., Poelman E. (2017). Visstandsonderzoek van de Damsloot in het kader van herinrichtingswerken en slibuiming. 11p.

Boets P., Zoeter Vanpoucke M., Dillen A., Poelman E. (2018). Het visbestand in de waterlopen van de polder "Land van Waas". 24p.

Boets P., Dillen A., Zoeter-Vanpoucke M., Poelman E. (2020). Op zoek naar de kleine modderkruiper: succes van herintroductie in de Rupelmondse kreek? Studie uitgevoerd in opdracht van Natuur en Bos. 8p.